

Eörsi István

Herakleitosz óta

Herakleitosz óta örömet szemlélem
a folyókat Csak a változás
vígasztal. Ha jól értem,
az elégedetlenség jele ez.

Pedig nem születtem ilyennek.
De a folyókat
fojtogató települések
félelmükre feledést keresnek.

Szél fúj folyton idegeimben.
Már a folyók is gyanút kavarnak.
Vígan villog olajos vízen
fehér hasa döglött halaknak.

Hátha csak a csöppek változnak és
a hullák? Hátha
két gond közé bezárva
csak álomba ringatja magát az áram?

Semmit sem találtam
amivel felrázhatnám.
Sem jégviharom sem fürgetegem.
Sem varázsígém sem égi jelem.

Mi üz mégis a partra?
A hidakhoz, hol szédül a víz?
Egy nyáron át búvölt a Duna, a Szajna,
a Temze, a Tiberis.

Kavargó emlékükre
tétova árnyam ráfagyott.
Nem bennük a hiba. A partok
mért olyan mozdulatlanok?

„Herakleitosz óta”: majdnem 2600 éve. Az egyik első görög bölcs ma „posztmodern” szerzőnek számít: nem választotta külön a költői és filozófiai nyelvet, szándékosan töredékeket alkotott; paradoxonokban szólt, ezért ráragadt a „homályos”, majd a „zokogó” melléknév – az utóbbi azért, mert lesújtó véleménye volt emberről, világról és jövőjükről. Egyik híres kijelentése: „az ugyanazon folyamokba lépőkhöz más és más vizek áramlanak”. Nemcsak arról van szó, hogy „minden mozog”; ugyanennyire igaz, hogy „minden egy”; a folyó: partjához, hídjához képest folyik és az, ami – és megfordítva; az őselv – mint a víz ellentéte, a tűz – az ellentétek egymásnak és egymásba lobbanása, feszülése; a mindig más tartja az azonost, az azonos, a bonthatatlan egy a mindig mást.

A költő és filozófus Eörsi István Herakleitoszhoz képest poszt-posztmodern, de éppúgy érti a dialektikát. Filozófia és költészet, fogalom és metafora dialektikáját ugyanúgy, mint mozgását

és mozdulatlanságát: talán a legtisztább 'fúzió' a „tétova árnyam ráfagyott”. Hallja a hangok különbségét és szójátékszámba menő egybecsengését: „változás vígasztal”, „folyókat fojtogató”, „fúj folyton”, „vigan villog”. Tudja: minden folyó egy, miközben mind más: Duna, Szajna, Temze, Tiberis (mind mély, de más-más, történelmi „kavargó” emlékekkel, miközben „a csöppek változnak”, és nem tudnak semmit). Osztózik a lesújtó véleményben, az apokalipszisben: a települések megfojtják, ami szabadon áramlana, az olajos vízben riasztó egyértelműséggel úsznak a halak hullái. Együtt van halál és születés, nyers valóság és álom, kategorikus állítás és tűnődő kérdés, vallomás és értelmezés, öröm és félelem, a kérlelhetetlenül változó víz és – talán Prospero is felsejlik egy pillanatra, „Sem varázsigém, sem égi jelem” – a mozdulatlan parton tébláboló, de éles szemmel látó, a tehetetlen, de a személyes hanggal a jeges személytelenségtől ösztönösen irtózó költő-gondolkodó, aki a szavával mégis teremteni akar. „Mi űz mégis a partra?” Hogy az elégedetlen, joggal gyanakvó, „két gond közé zárt”, megbűvölt, tétova, víz-vonzotta árny jégvihar és fürgeteg helyett szóval ébressze és fogja egybe, ami állandóan változik, és ami változatosan áll és állandó.

KÁLLAY GÉZA

Ismételt közlés:

[2023.03.12. ligetmuhely.com](http://2023.03.12.ligetmuhely.com), Kállay Géza: EÖRSI ISTVÁN VERSÉRŐL. JEGYZET, RETRO